

УДК 376.37-373.24-502

DOI 10.32626/2413-2578.2024-23.176-188

Г. ЛУКАЧОВИЧ

<https://orcid.org/0000-0001-7960-2319>

О. МІЛЕВСЬКА

<http://orcid.org/0000-0002-5474-4158>

РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Відомості про авторів: **ЛУКАЧОВИЧ Галина**, аспірантка 3 курсу спеціальності 016 Спеціальна освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: проблема формування лексико-семантичних умінь у дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення, корекція вживання прийменників дітьми передшкільного віку з ЗНМ, питання розвитку природничо-екологічної компетентності у дітей з порушеннями мовлення. **МІЛЕВСЬКА Олена**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри логопедії та спеціальних методик факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського Національного університету імені Івана Огієнка (Україна). У колі наукових інтересів дидактико-методичні аспекти формування лексичних умінь у дітей з порушеннями мовлення.

Contact: **Halyna LUKACHOVYCH**, graduate student of the 3 year of specialty 016 special education in Kamyanets-Podilsky National Ivan Ohienko University, Kamyanets-Podilsky, Ukraine. Academic interests: the problem of the formation of lexical-semantic skills in preschoolers with general underdevelopment of speech, correction of the use of prepositions by children of preschool age with general underdevelopment of speech, the issue of the development of natural and ecological competence in children with speech disorders. **Olena MILEVSKA**, Candidat of Pedagogical Science, Associate professor of the Department of Speech Therapy and Special Techniques of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Ukraine. Scientific interests: didactic and methodological aspects of the formation of lexical skills in children with speech disorders.

Відомості про наявність друкованих статей: 1. Лукачович, Г. (2022) Теоретичні засади опанування лексикою природничого змісту дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення. *Інноваційна*

педагогіка: науковий журнал. № 50 Том 1. С.119-124. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.1.25> 2. Лукачович, Г. (2023) Методичні аспекти збагачення лексичного запасу старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами природничо-екологічного виховання. *Актуальні питання корекційної освіти.* Випуск 21. С.75-88. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2023-21.75-88> 3. Мілевська, О. (2017) Дослідження лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *Педагогічні науки : Збірник наукових праць.* Херсон: Херсонський державний університет, 2017. Вип. LXXVIII, Т. 2.– С. 86-91 4. Мілевська, О. (2019) До проблеми мовленнєво-сміслових операцій у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Психологія та педагогіка у XXI столітті : збірн. за матеріалами Міжнародної наук.-практ. конференції.* Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С. 62-65.

Лукачович Г., Мілевська О. Результати вивчення природничо-екологічної компетентності старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. У статті висвітлено результати емпіричного дослідження природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення. Використано адаптовану авторами експериментальну методику, укладену з урахуванням кваліметричного підходу до оцінки розвитку дошкільника у ланці природничо-екологічної знань, опитувальника для оцінки екологічних знань Environmental Knowledge Interview (Muraoka), шкали оцінювання ставлення до навколишнього середовища CATES-PV (Musser, Diamond). Розкрито критерії визначення рівнів сформованості природничо-екологічних знань, уявлень та ставлень до навколишнього у дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення; здійснено порівняльний аналіз природничо-екологічного розвитку старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення та з типовим розвитком. Встановлено, що у дітей з загальним недорозвиненням мовлення наявні порушення в опануванні природничо-екологічних понять, що виявляється як у лексико-номінативних труднощах, так і семантико-понятійних; порушене розуміння взаємозв'язків між економним використанням і збереженням природних ресурсів, несформоване ціннісне ставлення до природи.

Ключові слова: дошкільники, загальне недорозвинення мовлення, природничо-екологічна компетентність, діагностика, шкала, інтерв'ю, словниковий запас, екологічні поняття, екологічні уявлення.

Lukachovych H., Milevska O. The results of studying the natural and ecological competence of senior preschoolers with general underdevelopment of speech. The article presents the results of an empirical study of natural and environmental competence in senior preschool children with general underdevelopment of speech. The experimental methodology adapted by the authors, based on the qualimetric approach to assessing the development of preschool children in the field of natural and environmental knowledge, the Environmental Knowledge Interview (Muraoka), the CATES-PV scale for assessing preschool children's attitudes towards the environment (Musser, Diamond), was used. The criteria for determining the levels of formation of natural and environmental knowledge, ideas and attitudes towards the environment in preschool children with generalized underdevelopment of speech are revealed; a comparative analysis of the natural and environmental development of older preschoolers with generalized underdevelopment of speech and with typical development is carried out. It is established that children with generalized speech impairment have disorders in mastering natural and environmental concepts, which is manifested in both lexical and nominative difficulties and semantic and conceptual ones; impaired understanding of the relationship between the economical use and conservation of natural resources, unformed value attitude to nature.

Key words: preschoolers, general underdevelopment of speech, natural and ecological competence, diagnosis, scale, interview, vocabulary, ecological concepts, ecological ideas.

Постановка проблеми. Несприятлива екологічна ситуація в світі та в Україні зокрема, вимагає зміни в підходах до використання природних ресурсів, що стає можливим за умови достатнього рівня сформованості екологічної компетентності у громадян.

Вченими доведено, що сенситивним періодом для формування екологічної компетентності є дошкільний вік, оскільки саме в цей період закладаються підвалини світогляду особистості, відбувається активне пізнання картини світу. Тому, стандартом дошкільної освіти передбачене формування у дітей передшкільного віку природничо-екологічної компетентності, яка передбачає доцільну поведінку дітей „в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формуються у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності” [1, с.12].

Набуття дошкільниками природничо-екологічної компетентності пов'язане з дослідженням властивостей об'єктів, опануванням умінь дотримуватися правил поведінки в природі та опосередковано розвитком цікавості, емоційності, доброти, чуйності, уваги, поваги, позитивізму, пізнавальних якостей, мотивації, небайдужості, любові та гуманного ставлення до природи і людей, розуміння сталого розвитку [1, с.12-14].

Засвоєння знань, які становлять основу природничо-екологічної компетентності відбувається за активного використання відповідної лексики, яка лише частково перетинається зі звичним лексиконом дитини, зокрема в аспектах називання і опису флори, фауни, об'єктів та явищ природи. Тому у дошкільників з первинним порушенням лексичного розвитку, що характерно для дефініції „загальне недорозвинення мовлення” (далі – ЗНМ), виникатимуть перешкоди в опануванні екологічних знань, екологічних уявлень і, відповідно, ускладниться процес набуття природничо-екологічної компетентності. Для правильної організації процесу екологічного навчання, виховання та корекції усіх сторін мовлення дитини з ЗНМ, необхідно визначити рівень природничо-екологічної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття екологічної компетентності дітей розкриті в працях О. Гуренкової, О. Пруцакової, Л. Титаренко, О. Максимової. Вчені розглядали структуру екологічної компетентності та визначили такі її складові: *знання* про природне довкілля, єдність живої і неживої природи, екологічні проблеми, їх причини і способи вирішення; *уміння* щодо природозбереження, оцінки та покращення стану довкілля своєї місцевості; *навички* елементарного екологічного аналізу і прогнозування, здорового способу життя; *особистісні цінності* (ставлення до природи як до цінності людського життя; звички екологічно доцільної поведінки й діяльності; здатність до емпатії, моральних суджень щодо екологічних проблем) [2]. Питання дидактико-методичних основ природничо-екологічної компетентності дошкільників висвітлені у дослідженнях Г. Беленької, О. Білан, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горопахи, Н. Лисенко, Т. Поніманської; результатами наукових розвідок дослідників стало обґрунтування змісту, принципів, методів, засобів екологічного виховання дошкільників та школярів.

Разом з цим, проблема вивчення стану сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників представлена у вітчизняній науковій літературі не повною мірою. Вона знайшла часткове відображення в кваліметричній моделі оцінки готовності дитини до школи (за Г. Єльніковою [3]), та у моніторингових

матеріалах з оцінювання якості дошкільної освіти (І. Карабаєва, Н. Савінова, 2016 [2]). Аналіз науково-методичних джерел показав, що аспекти діагностики природничо-екологічної компетентності дітей з ЗНМ не висвітлювалися. Водночас, наявні оцінні матеріали [2; 3] містять багато відкритих запитань, що є складним для дітей цієї категорії.

Серед напрацювань іноземних дослідників (Muraoka, 2013; Dunn, Dunn, 1981) існують певні інтерв'ю та шкали для оцінювання екологічних знань дітей. Зокрема, Environmental Knowledge Interview на основі зображень (за Muraoka S.) відповідно методології Тесту словникового запасу за картинками (PPVT) (Dunn, Dunn) вимірює словниковий запас у дітей від двох років [6]. Дослідження, в яких використовувався PPVT, показали, що діти дошкільного віку можуть визначати правильні слова, вказуючи на картинки (Gray, Plante, Vance, Henrichsen). Шкала відношення дітей до навколишнього середовища для дошкільників [CATES-PV] (Musser, Diamond) визначає сформованість екологічних уявлень, включаючи дії та поведінку.

Мета статті: емпірично дослідити стан сформованості природничо-екологічної компетентності старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення та з типовим розвитком.

Виклад основного матеріалу. Старший дошкільний вік є важливим віковим етапом для засвоєння екологічних знань, які в подальшому складають основу природничо-екологічної компетентності дитини.

На думку Н. Лисенко, Н. Яришевої, З. Плохій, В. Семенчук, В. Гревцової та ін. науковців, природничо-екологічна компетентність старших дошкільників є складним утворенням, детермінантами якого є діяльна основа, психолого-педагогічні та соціальні чинники розвитку особистості (мислення, увага, сприймання, мовлення, уява, чуттєвий досвід, пізнавальна активність, естетико-емоційні та оцінні якості тощо). Аналіз наукових джерел показав, що ключовими структурними компонентами природничо-екологічної компетентності є знання про природу, розуміння взаємозв'язків в ній і вміння екологічно-доцільно діяти та емоційно-ціннісно реагувати [4].

У процесі вивчення природничо-екологічної компетентності дітей з ЗНМ ми оцінювали екологічні знання дітей за допомогою інтерв'ю (Environmental Knowledge Interview) на основі зображень (за Muraoka S. [7]) відповідно методології Тесту словникового запасу за картинками (PPVT) (Dunn, Dunn [6]). У поточному дослідженні дітям показували п'ять карток із набором 4 зображень і просили визначити правильні предмети. Наприклад, інтерв'юер показував зображення

тварин і просив дитину визначити дику тварину. Вищі бали свідчили про більшу кількість правильних відповідей.

У цьому дослідженні використовувалася Шкала ставлення дітей до навколишнього середовища для дошкільників [CATES-PV] (Musser, Diamond), яка визначає сформованість екологічних уявлень, включаючи дії та поведінку. Шкала складається з 12 питань про використання води, енергії, сортування сміття, ставлення до тварин та ін. Інтерв'юер показував кожній дитині дві альтернативні картки з малюнками для кожного пункту, що ілюструє екологічні чи неекологічні дії. Дітям запропоновано вибрати картку, яка найбільше схожа на те, що вони зазвичай роблять. Наприклад: „*деякі діти залишають воду текти, коли вони чистять зуби. Деякі діти закривають воду під час чищення зубів. Яка дитина найбільш схожа на тебе?*” тощо.

За результатами інтерв'ю можна було набрати максимум 17 балів; чим вищий бал, тим вищий рівень природничо-екологічної компетентності: високий (15-17), середній (11-14), низький (8-10), недостатній (0-7).

Характеристика рівнів сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників визначається наступними критеріями:

– *високий рівень* (15-17 балів) свідчить про глибокі знання про природні і штучні об'єкти, вміння аналізувати, систематизувати; сформовану екологічно доцільну поведінку, яка проявляється в розумінні необхідності і раціональному використанні ресурсів (води, електрики, правильному поводженню з відходами і сортуванні сміття) та сформованій емоційно-ціннісній реакції до природи (любов до тварин, годування їх, бережливе ставлення до жуків);

– *середній рівень* (11-14 балів) проявляється в фрагментарних знаннях про природні і штучні об'єкти, в деяких труднощах з аналізом, систематизацією; у не повністю сформованій екологічно доцільній поведінці, яка проявляється в не розумінні необхідності, але в раціональному використанні ресурсів (води, електрики, правильному поводженню з відходами і сортуванні сміття) та сформованій емоційно-ціннісній реакції до природи (любов до тварин, годування їх, бережливе ставлення до жуків);

– *низький рівень* (8-10 балів) свідчить поверхневі знання про природні і штучні об'єкти, значні труднощі з аналізом і систематизацією; несформовану екологічно доцільну поведінку, яка проявляється в нерозумінні необхідності і нераціональному використанні ресурсів (води, електрики, неправильному поводженню з відходами і сортуванні деяких видів сміття) та не до кінця сформованій

емоційно-ціннісній реакції до природи (присутня любов до тварин, але без годування та бережливого ставлення до жуків).

– *недостатній рівень* (0-7 балів) свідчить про несформовані знання про природні і штучні об'єкти, невміння аналізувати та систематизувати; несформовану екологічно доцільну поведінку, яка проявляється в нерозумінні необхідності і нераціональному використанні ресурсів (води, електрики, неправильному поводженню з відходами і відсутності знань про сортування сміття) та несформованій емоційно-ціннісній реакції до природи (не розуміння важливості тварин, без прояву позитивних емоцій до них).

У дослідженні взяли участь 130 дітей у віці 5-7 років: 71 дитина із ЗНМ II і III рівня (з них 20 дівчат) та 59 дітей з типовим розвитком (з них 33 дівчини). Дошкільники з ЗНМ склали експериментальну групу (далі – ЕГ), дошкільники з типовим розвитком – контрольну (далі КГ). Експеримент проводився на базах: закладів дошкільної освіти Новороздільської міської ради Львівської області „Голубок” (ясла-садок комбінованого типу), „Берізка”(ясла-садок); закладу дошкільної освіти (ясла-садок) компенсуючого типу №30 „Ластівка” Івано-Франківської міської ради, закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 10 „Катруся” Івано-Франківської міської ради, Центру розвитку мовлення та психологічної допомоги „Основа” (ФОП Федорів А.Я.), закладу дошкільної освіти № 5 Львівської міської ради, Денишівської спеціальної школи Житомирської обласної ради (дошкільного відділення).

Аналіз результатів проведеного інтерв'ю показав, що більшості дітей з ЗНМ властиві – низький та недостатній рівні сформованості природничо-екологічної компетентності (відповідно 48 % і 44%); у дітей з типовим розвитком переважає високий рівень (80 %) (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень природничо-екологічної компетентності
у дітей з КГ, ЕГ (у %)

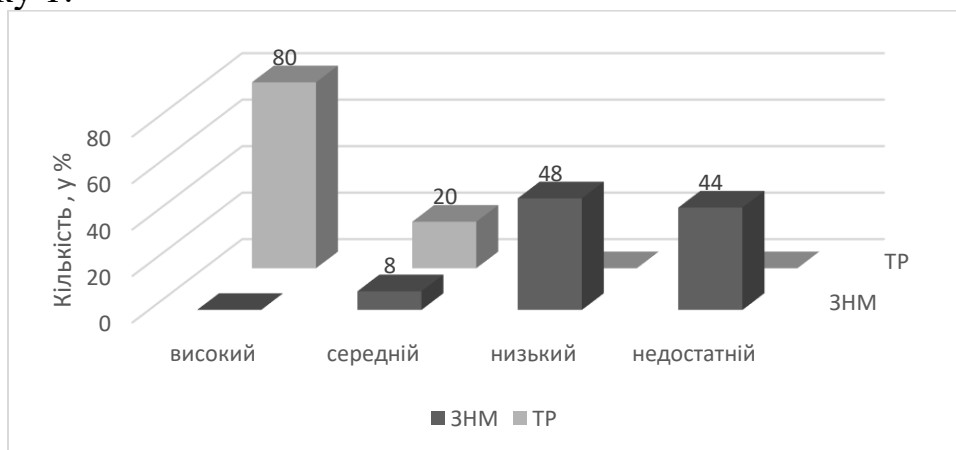
Рівень	Оцінка	Результати ЕГ, %			Результати КГ, %		
		Всього	Жін., %	Чол., %	Всього	Жін., %	Чол., %
високий	15-17	-	-	-	80	82	77
середній	11-14	8	20	4	20	18	23
низький	8-10	48	55	45	-	-	-
недостатній	0-7	44	25	51	-	-	-

Як показує аналіз результатів, учасники ЕГ (старші дошкільники з ЗНМ) не володіють достатньою мірою обсягом знань, уявлень про навколишнє; не демонструють належного ставлення до

проблеми збереження природних ресурсів як у зовнішній еколого-природничій системі, так і на побутово-соціальному рівні. Зокрема: 1) не виказують активні емоційно-позитивні реакції до представників флори та фауни, не усвідомлюють достатньою мірою необхідність годувати тварин та птахів у природі, не готові бережливо ставитися до комах та жуків як важливих одиниць природного середовища; 2) мають обмежені уявлення про бережливе ставлення до природних ресурсів, таких як вода, електрика та про екологічно доцільну поведінку, яка полягає, передусім, у правильному поводженні з відходами і сортуванні сміття.

Учасники КГ (діти з типовим розвитком) виявили високі та достатні уміння аналізувати природні явища, систематизувати об'єкти природи; володіли стійкими емоційно-ціннісними реакціями до природи та на підтвердження цього роз'яснювали необхідність надавати корм тваринам, допомагати птахам „поселитися в будиночках”, берегти комах. Більшість дітей цієї підгрупи не лише прокоментували власні дії щодо економного використання води та електроенергії, щодо сортування сміття, а й виявилися здатними пояснити необхідність цих дій (раціонального використання ресурсів). Напр., „якщо воду залишати в крані, її буде мало і не стане”; „треба виключати світло, коли виходиш з кімнати, бо то багато грошей”; „світло треба виключати, щоб всім вистачило” та ін.

Графічне представлення результатів вивчення природничо-екологічної компетентності у досліджуваних обох підгруп подано на рисунку 1.

Рис. 1 Рівні природничо-екологічної компетентності у дітей КГ, ЕГ (у %)

Якісний аналіз результатів дослідження дозволив окреслити диференційні ознаки стану сформованості природничо-екологічних знань, уявлень у дітей КГ, ЕГ та виявити різницю у засвоєнні цих знань учасниками різного гендерного типу.

Так, старші дошкільники з ЗНМ суттєво утруднювалися з впізнаванням знаку переробки; лише 10 % цих дітей показали його правильно (з них 5 % дівчат і 12% хлопців). Діти з типовим розвитком відчували труднощі з визначенням місця, де створюється електрика: правильні відповіді дали 68 % дітей (з них 70 % дівчат і 65 % хлопців) (див. табл. 2).

Таблиця 2

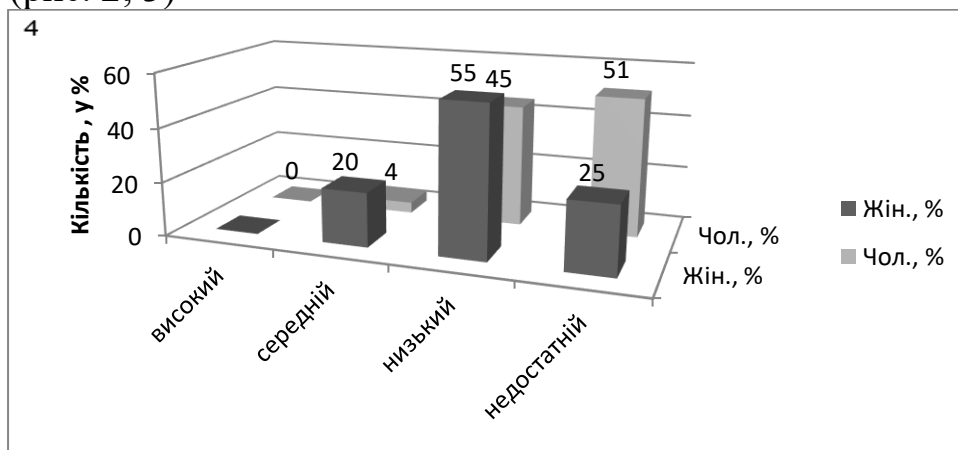
Результати діагностики природничо-екологічної компетентності у дітей з КГ, ЕГ (у %)

Питання	Кількість дітей з ЕГ, які відповіли вірно, у %			Кількість дітей з КГ, які відповіли вірно, у %		
	всього	ж	ч	всього	ж	ч
<i>Інтерв'ю екологічних знань</i>						
Покажи дику тварину	48	40	51	98	97	100
Обери природне середовище	54	65	49	98	97	100
Обери де найбільше води на Землі	55	65	51	97	100	92
Обери місце, де створюється електрика	41	60	33	68	70	65
Покажи знак переробки	10	5	12	73	79	65
<i>Шкала відношення дітей до навколишнього середовища для дошкільників</i>						
Виключають воду, коли чистять зуби	63	65	63	95	100	88
Вважають, що важливо вимикати воду	48	40	51	100	100	100
Не приносять жуків додому	23	25	22	92	94	88
Важливі і люди і тварини	45	55	41	98	97	100
Люблять годувати птахів	56	80	47	95	97	92
Потрібно допомагати тваринам	63	70	61	98	97	100
Викидають сміття в урну	80	95	75	97	97	96
Не можна викидати речі, якими не користуємося, а треба переробляти	17	20	16	98	97	100
Сортують пляшки та банки	61	75	55	97	94	100
Сортують папір та відправляють його на переробку	6	10	4	37	48	23
Вимикають світло, коли виходять з кімнати	58	70	53	100	100	100
Вважають, що важливо вимкнути світло	52	55	51	98	97	100

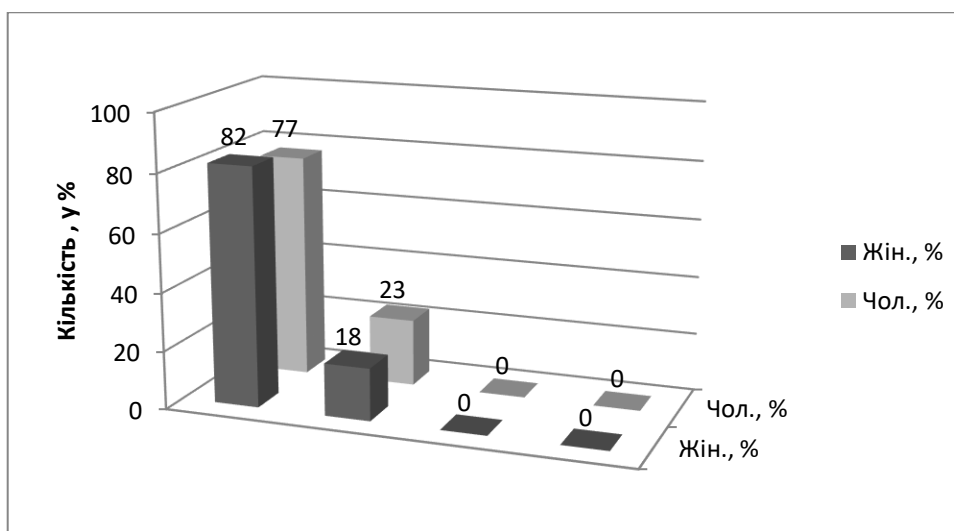
Лише 6 % дітей з ЗНМ (10 % дівчат і 4 % хлопців) та 37 % дітей з типовим розвитком (48 % дівчат і 23 % хлопців) сортують папір та відправляють його на переробку. Більшість дітей з ЗНМ (83 %) вважають, що можна викидати речі, після того як перестали ними користуватися; значна кількість дітей ЕГ (77 %) не вбачають проблеми у тому, щоб приносити жуків додому, якщо вони сподобалися, або ж „просто так захотілося”. Проте, з позитивного боку дітей ЕГ характеризують звички викидати сміття в урну (80 % діт.), закривати воду під час чищення зубів (63 % діт.), сортувати пляшки та банки (61 % діт.) та вимикати світло, коли виходять з кімнати (58 % діт.), а також переконання, що потрібно допомагати тваринам (63 % діт.). Разом з цим, звички не завжди співпадали з переконаннями дітей ЕГ щодо важливості здійснення відповідних дій: не всі діти ЕГ вважають важливим які закривати воду під час чищення зубів, а лише 48 %; аналогічна картина у випадку вимикання світла: дещо менша кількість дітей (52 % з 58%) розуміють важливість таких дій.

Якісний аналіз відповідей учасників КГ показав наявність великої кількості правильних відповідей стосовно більшості позицій інтерв’ю (14 позицій); відсоткові показники таких відповідей були в діапазоні від 92% до 100%. Окремі труднощі виникали у дітей КГ у питаннях щодо сортування паперу та розуміння необхідності цього процесу (лише 37 % дітей вказали, що вчиняють саме так), щодо визначення місця створення електрики (68 % дітей змогли віднайти необхідну картинку) і щодо впізнавання знаку переробки (правильно вказали знак 73% дітей). Зазначимо, що саме у цих позиціях інтерв’ю дошкільники ЕГ демонстрували вкрай низькі відсоткові результати.

Порівняння результатів якісного аналізу дозволило виявити, що дівчата обох груп (як з типовим розвитком, так і з ЗНМ) мають дещо вищі показники розвитку природничо-екологічної компетентності, ніж хлопці (рис. 2; 3)

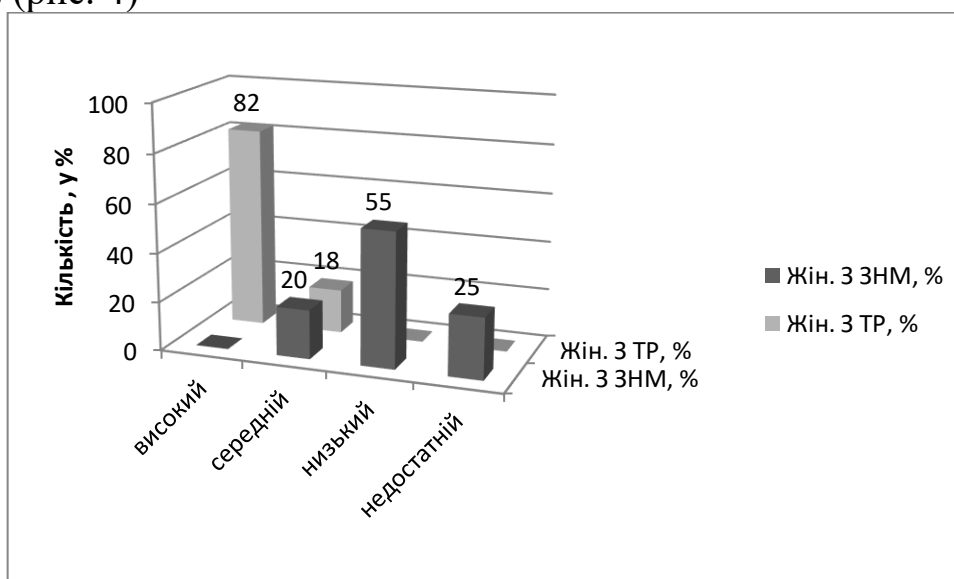

Рис 2. Рівні природничо-екологічної компетентності у хлопців і дівчат ЕГ (у %)

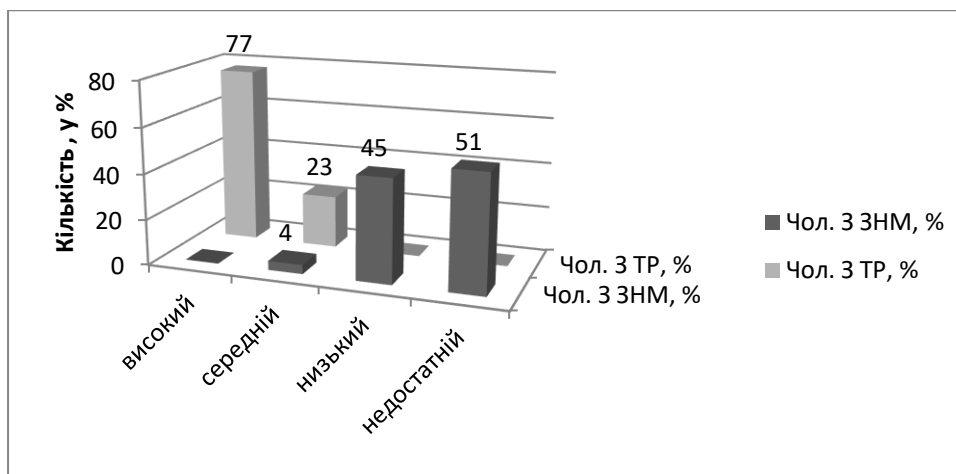
Рис 3. Рівні природничо-екологічної компетентності у хлопців і дівчат КГ

Більшість дівчат з ЗНМ (55%) мають низький рівень сформованості природничо-екологічної компетентності, натомість у більшості дівчат з типовим розвитком діагностовано високий рівень (82 %) (рис. 4)

Рис. 4 Порівняльна характеристика рівнів природничо-екологічної компетентності у дівчат ЕГ, КГ (у%)

Для більшості хлопців з ЗНМ (51 %) характерний недостатній рівень сформованості природничо-екологічної компетентності, тобто, найнижчий. На протигагу до них, більшість хлопців з типовим розвитком (75 %) відзначаються високим рівнем сформованості природничо-екологічної компетентності (рис 5.).

Рис. 5 Порівняльна характеристика рівнів природничо-екологічної компетентності у хлопців ЕГ, КГ (у %)

Висновки і перспективи подальшого розгортання дослідження. Отже, аналіз природничо-екологічної компетентності старших дошкільників сприяв визначенню рівнів та диференційних особливостей її сформованості у дітей з типовим розвитком та з загальним недорозвиненням мовлення:

1. старші дошкільники з ЗНМ знаходяться на низькому і недостатньому рівнях природничо-екологічної компетентності; вони не засвоюють необхідний обсяг знань, не оволодівають якісними уявленнями про довкілля, природу та їх ресурси; мають виразні труднощі розуміння складних взаємозв'язків у природі і діяльності людей; демонструють знижене емоційно-ціннісне ставлення до природи; лише частково здатні до реалізації екологічно доцільної поведінки;

2. старші дошкільники з типовим розвитком знаходяться на високому і середньому рівнях природничо-екологічної компетентності; володіють необхідними знаннями про природне довкілля, мають сформовану екологічно доцільну поведінку, яка проявляється в розумінні необхідності і раціональному використанні ресурсів; володіють чіткими уявленнями щодо природніх явищ та об'єктів; емоційно збалансовано реагують на природу;

3. незалежно від стану мовленнєвого розвитку (типовий розвиток; ЗНМ) дівчата, охоплені дослідженням, демонструють вищі показники сформованості природничо-екологічної компетентності.

Перспективу дослідження вбачаємо у розширенні діагностичної методики шляхом включення вербальних завдань, що дозволить оцінити стану сформованості природничої лексики, яка становить підґрунтя для засвоєння еколого-природничих знань, уявлень у дошкільників.

Бібліографія

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2021) / за ред. Піроженко Т.О. URL: <http://surl.li/jyzzr>. **2. Карабаєва І.І., Савінова Н.В.** (2016) Моніторинг якості дошкільної освіти: кваліметричний підхід до оцінки розвитку дитини. ТОВ «МЦФЕР-Україна». 184. **3. Лист МОН** № 1/9-535 від 06.11.2015 Щодо визначення рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку за допомогою кваліметричної моделі. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/123709__123709. **4. Максимова О.О.** (2020) Структура екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31795/1/1.PDF>. **5. Плясковський Б. В.** (1999) Діалектика розвитку екологічної свідомості. Філософські проблеми сучасного природознавства. Екологія, культура і соціальна практика. Вип. 77. 71–78. **6. Dunn M. L., Dunn M. L.** (1981) Peabody Picture Vocabulary Test-Revised. Circle Pines. Minnesota: American Guidance Service. **7. Muraoka S.** (2013) *An experimental examination of the effectiveness of environmental education with preschool children.* Humboldt State University. Academic Research. 83.

References

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini (2021). za red. Pirozhenko T.O. URL: <http://surl.li/jyzzr> [in Ukrainian]. **2. Karabaieva I. I., Savinova N.V.** (2016) Monitorynh yakosti doshkilnoi osvity: kvalimetrychnyi pidkhid do otsinky rozvytku dytyny. TOV «MTsFER-Ukraina». 184 [in Ukrainian]. **3. Lyst MON** № 1/9-535 vid 06.11.2015 Shchodo vyznachennia rivnia rozvytku dytyny starshoho doshkilnoho viku za dopomohoiu kvalimetrychnoi modeli. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/123709__123709. [in Ukrainian]. **4. Maksymova O.O.** Struktura ekolohichnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31795/1/1.PDF>. [in Ukrainian]. **5. Pliaskovskyi B. V.** (1999) Dialektyka rozvytku ekolohichnoi svidomosti. Filosofski problemy suchasnoho pryrodoznavstva. Ekolohiia, kultura i sotsialna praktyka. Vyp. 77. 71–78 [in Ukrainian]; **6. Dunn M. L., Dunn M. L.** (1981) Peabody Picture Vocabulary Test-Revised. Circle Pines. Minnesota: American Guidance Service. [in English]; **7. Muraoka S.** (2013) *An experimental examination of the effectiveness of environmental education with preschool children.* Humboldt State University. Academic Research. 83 [in English].

Авторський внесок: Лукачович Г. – 50%, Мілевська О. – 50%
Стаття отримана 12.03. 2024 р.